

Tillsyn i sport- och fritidsbutiker

Oktober 2107

Tillsynsprojekt i samarbete mellan Malmö, Helsingborg,
Göteborg och Stockholm

Varutillsyn sport- och fritidsprodukter oktober 2017

Dnr: 2017-014866

Utgivare: Miljöförvaltningen

Kontaktperson: Lena Embertsén

Sammanfattning

Höga halter mjukgörare, bl.a. den sedan länge reglerade mjukgöraren DEHP, har hittats i s.k. jigggar som används av sportfiskare. Detta har visats i ett samarbetsprojekt mellan miljöförvaltningarna i Göteborg, Stockholm, Malmö och Helsingborg.

Tillsynen har omfattat varor som säljs i sport- och fritidsbutiker. Huvudsakligen har fiskebutiker och cykelbutiker besökts. Även varuhus/kedjor som har sportfiskeutrustning och cykeltillbehör i sitt sortiment kontrollerats. I projektet besöktes totalt 26 butiker.

I sportfiskebutiker köptes och analyserades framförallt jigggar med avseende på mjukgörare. Jigggar är ett bete av mjukgjord plast som ska likna fiskarnas bytesdjur.

I cykelbutiker analyserades framförallt cykelhandtag med avseende på polyaromatiska kolväten (PAH).

Sammanlagt analyserades 17 jigggar. Alla utom två innehöll någon eller några av de mjukgörare som ingick i analysen. Sex jigggar innehöll den, i Europa sedan länge i reglerade mjukgöraren DEHP. Elva jigggar innehöll DINP i höga halter. DINP är en mjukgörare som inte får förekomma i barnleksaker. I övrigt är den dock inte reglerad. Halten mjukgörare i jiggarna var genomgående hög. I många fall bestod jiggen till större delen av mjukgörare. En jigg bestod till exempel av 62 % DEHP.

Elva cykelhandtag analyserades. PAH:er hittades inte i något av dessa. Ytterligare några produkter kontrollerades, den enda vara som innehöll PAH:er var en cykelslang.

Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund	5
Projektets syfte och mål	5
Mjukgörare i jigger	5
PAH er i cykelhandtag	6
Resultat	6
Diskussion	10
Övrigt	12

Bakgrund

Miljöförvaltningarna i Göteborg, Stockholm, Malmö och Helsingborg samarbetar kring tillsynen av kemikalier i varor.

Projektets syfte och mål

Syftet med detta projekt har varit att kontrollera varor i sport- och fritidsbutiker. I projektet har vi framförallt kontrollerat två olika varugrupper, jigggar och cykelhandtag.

I sportfiskebutiker valde vi att analysera jigggar och deras innehåll av mjukgörare. Varor i sportfiskebutiker har inte kontrollerats tidigare. I cykelbutiker valde vi att analysera innehållet av PAH:er i cykelhandtag. Material som kommer i kontakt med huden omfattas av de begränsningarna av PAH:er som finns i Reach bilaga XVII. Kemikalieinspektionen har, i tidigare tillsynsprojekt, funnit att PAH:er kan förekomma i varor som sport- och fritidsprodukter.

Mjukgörare i jigggar

Jigggar används vid sportfiske. Enligt Sveriges sportfiske- och fiskevårdsförbund (Sportfiskarna)¹ finns det ca 2 miljoner fritidsfiskare i Sverige som varje år lägger mer än 5 miljarder kronor på sitt fiske.

Jigggar är en vara som, bokstavligen talat, slängs direkt i sjön. Hur många jigggar som säljs årligen och hur många av dessa som blir kvar i våra vatten har varit svårt att uppskatta. En anledning att undersöka förekomsten av mjukgörare i jigggar var att fiskare berättat att plasten lösts upp i askar där jiggarna förvarats.

---

¹ Läs mer på www.sportfiskarna.se

PAH er i cykelhandtag

PAH:er, polycykliska aromatiska kolväten, kan finnas i plast- och gummidelar i konsumentvaror. Exempel är cykeldelar, verktyg och handskar. PAH:er kan medföra hälsorisker vid exponering via mun och hud.

PAH:er är, sedan 27 december 2015, reglerade i produkter som kan komma i varaktig kontakt med huden. Miljöförvaltningarna har valt att kontrollera cykelhandtag. Varor som kan komma i kontakt med huden eller munhålan får inte släppas ut på marknaden om de innehåller halter över 1 mg/kg (0,0001 viktprocent) av någon av de PAH:er som begränsningen omfattar.

PAH:er finns som föroreningar/orenheter i de råvaror som används då plast- och gummivaror tillverkas. De har inte tillsatts avsiktligt och har ingen särskild funktion.

Resultat

I projektet besöktes 13 sportfiskebutiker, (varav fyra kedjor), 10 cykelbutiker, (varav fem kedjor), och tre friluftsjaktbutiker. Sammanlagt besöktes 26 olika butiker (se bilaga).

I butiker som sålde sportfiskeutrustning köptes 17 jigggar in för analys. Jiggarna analyserades med avseende på 14 olika ftalater, de flesta upptagna på kandidatförteckningen². Dessutom kontrollerades innehållet av SCCP (kortkedjiga klorparaffiner) Alla jigggar, utom två, innehöll någon av de analyserade mjukgörarna. SCCP fanns däremot inte i något av proven.

---

² Kandidatförteckningen är en lista med knappt 200 särskilt farliga ämnen. Den är en del av den europeiska kemikalielagstiftningen, Reach.

Fiske med jiggar har ökat de senaste åren.

Sex av 17 jiggar (35 %) innehöll den, i Europa, sedan länge reglerade mjukgöraren DEHP. Elva jiggar innehöll DINP. DINP är en mjukgörare som är förbjuden i barnleksaker. Där DIDP förekom fanns dessutom låga halter av DINP, en ftalat som också är begränsad men bara i leksaker. Innehållet av mjukgörare i jiggarna var högt, många bestod till hälften av mjukgörare. Den jigg som innehöll de högsta halterna bestod till 62 vikt-% av DEHP. 62 vikt-% motsvarar 620 000 mg/kg. Som jämförelse är gränsen för upplysningskyldigheten i artikel 33, för ämnen på kandidatförteckningen 0,1 vikt-% som motsvarar 1000 mg/kg. Förutom jiggar analyserades två olika konstgjorda beten att sätta på krok (Gulp). Ett av dessa innehöll låga halter av DINP.

Tabell över analyserade jigg

Vara	Leverantör	Analys
Jigg	Biltema	DEHP 46,8 %
Savage Gear 3D frog	Svendsens sport	DINP 33,03 DIDP 0,09
Westin Hypoteez	Fairpoint	DINP 33,87 DIDP 1,37
Jigg RenzStein	?	OK
Gäddjigg	Svartzonker	DEHP 4,6 DINP 38,65 DIDP 1,53
Jigg Havsfiske	Normar	DINP 18,72 DIDP 4,25
Jiggset	Biltema	DEHP 16,58 DINP 1,11
Shad Jigg	Dart	DINP 32,41 DIDP 9,92
Big Mcrubber C18 (jigg)	Svartzonker	DEHP 61,82 DINP 0,13
Relax Abborre	Wiggley	DINP 48,01 DIDP 5,73
Söderöringen	Svartzonker	DINP 46,46 DIDP 1,82
Wild Eye	Normark	OK
Soft 4 play	Svendsen	DINP 29,91 DIDP 5,31
JS jigg	Pro Rider (har gått i kk)	DINP 37,82 DIDP 1,68
Maximus predator	Fladen Fishing	DEHP 27,04 DINP 0,76 DIDP 0,03
SvartzonkerMc Pike	ABU Garcia	DEHP 19,58 DINP 39,14 DIDP 1,54
Bläckfiskhäglor	Jula	DINP 40,02 DIDP 1,48

Sammanlagt analyserades 11 cykelhandtag. Dessa innehöll inte några av de begränsade PAH:erna i halter högre än 1 mg/kg.

En del andra produkter t.ex. plasten i hörselkåpor, en gummiboll, en cykelslang och en plastkåsa analyserades också. Totalt analyserades 36 varor.

Den enda varan där analysen visade på ett innehåll av PAH:er i halter högre än 1 mg/kg var en cykelslang. Begränsningen i Reach, bilaga XVII, gäller dock material som kommer i varaktig kontakt med hud eller munhåla. I det aktuella fallet uppstår detta sannolikt inte vid konsumentens hantering men skulle exempelvis kunna gälla dem som jobbar i en cykelverkstad. Frågan har skickats vidare till Kemikalieinspektionens jurister.

Det är svårt att säga något sammanfattande om kunskapsnivån hos de 26 butiker som besökts. Om man ska göra ett försök kan man säga att mindre butiker generellt har sämre kunskap och inte ställer krav på samma sätt som exempelvis de större kedjorna gör. De litar också, i högre utsträckning, på sina leverantörer. Men det finns flera mindre butiker som också har ett stort intresse och goda ambitioner men saknar resurser.

Kedjorna ställer generellt mera långtgående krav och kan oftare visa upp testrapporter. Vad gäller jiggarna fanns dock brister även vad gäller kedjornas kontroll. Endast för några få produkter kunde dokumentation visas. I vissa fall var dokumentationen svårbegriplig och i vissa fall stämde uppgifterna om innehållet inte med det svar analysresultatet gav.

Cykelbutikerna har kontrollerats i tidigare projekt. De större kedjorna hade överlag god kontroll över sina produkter och kunde också visa testresultat och annan dokumentation. De stora kedjorna för sport- och fritidsprodukter likaså, med vissa undantag dock.

En butikskedja har sagt att de nu kommer att analysera alla jigger. En annan kedja skickade ytterligare produkter för analys. Den analysen visade för övrigt att en jigg innehöll kadmium. En leverantör, vars jigg innehöll DEHP, planerar att göra om analysen själv med resterande delar av materialet. Detta eftersom tillverkaren hävdar att den inte innehåller DEHP

Diskussion

Alla de cykelhantag som analyserades var fria från de PAH er som är reglerade i bilaga XVII. En del butiker som säljer denna typ varor har också inspekterats tidigare. Kemikalieinspektionen har exempelvis kontrollerat denna begränsning. Att det finns en begränsning och att den kontrollerats kan ha gjort att tillverkare uppmärksammat problemet och råvarorna kontrolleras mera noggrant. Detta skulle kunna vara en orsak till det goda resultatet.

DEHP finns upptaget på kandidatförteckningen och är också överfört till Reach, bilaga XIV, vilket innebär att det krävs tillstånd för att få använda ämnet i Europa³. En leverantör som har en vara som innehåller DEHP är skyldig att upplysa butiken om att det finns DEHP i varan. De leverantörer som inte gjort detta har alltså gjort sig skyldiga till en lagöverträdelse. Förvaltningarna har lämnat över dessa sex ärenden till Kemikalieinspektionen, som utövar tillsynen i leverantörsledet, för vidare handläggning.

DINP och DIDP finns inte upptagna på kandidatförteckningen. Här finns alltså inte något upplysningskrav. De är däremot begränsade i bilaga Reach XVII och får inte förekomma i leksaker eller barnvårdsartiklar.

---

³ Tillverkare och importörer måste ha tillstånd för att använda eller släppa ut ett tillståndspliktigt ämne på marknaden. Det gäller både rena ämnen och ämnen som ingår i en blandning. Man måste också ha tillstånd för att använda ämnet för att tillverka eller behandla en vara. Man behöver däremot inte tillstånd för att importera och sälja vidare en vara som innehåller ett sådant ämne

Det är anmärkningsvärt att DEHP förekom i 35 % av proverna trots att detta ämne funnits på kandidatförteckningen sedan 2008.

DINP är reglerat i Reach bilaga XVII och får inte finnas i leksaker. Jiggarna är inte definierade som leksaker.

Eftersom dessa ftalater kan användas utan restriktioner i andra varor tycks det vanligt att man ersatt exempelvis DEHP med DINP och DIDP.

Barn leker gärna med jiggarna. Men jiggarna definieras inte som leksaker.

Jiggarna är en produktgrupp som inte kontrollerats av myndigheter tidigare. Kontrollen verkar heller inte prioriterats hos de kedjor som säljer fiskeutrustning.

Förutom att de innehåller stora mängder mjukgörare bidrar användningen av jiggarna till mängden ”plastföroreningar” i våra vatten. Som annan plastnedskräpning bidrar alltså dessa varor till förekomsten av mikroplaster i våra vatten. Jiggarna är dessutom en produkt som ”avsiktligt” tillförs vattenmiljön.

Hos Sportfiskarna, som enligt hemsidan jobbar aktivt med miljöfrågor, finns inte någon information om jigggar och inte heller några rekommendationer kring användningen av jigggar.

Förvaltningen anser att leverantörer av sportfiskeutrustning måste ta ett mycket större ansvar för att kunna garantera att de produkter de säljer inte innehåller dokumenterat farliga kemikalier. Det borde också ligga i en organisation, som Sportfiskarnas, intresse att medverka till inte använda plast som innehåller farliga kemikalier fiske. Man kan också fråga sig om det finns ett verkligt behov av att överhuvudtaget använda plastbete vid fiske.

Användningen av jigggar kräver också att man använder s.k. jigghuvuden som tyngder dels för att kunna kasta ut betet och dels för att få det att sjunka till rätt nivå. Dessa jigghuvuden är ofta av bly.

Övrigt

I anslutning till denna tillsyn gjordes också en undersökning rörande försäljningen av blysänken och alternativen till blysänken. Vi ställde frågan hur handlarna ställer sig till att upphöra med försäljning av blysänken. Resultatet kommer att redovisas i en separat rapport.

Bilaga Lista över besökta butiker

BILAGA: Lista över besökta butiker

Stockholm

Söders Sportfiske
Lundgrens fiskeredskap
Jula Bromma
Walter Borg
Hi – Sport
XXL Bromma
Berras
Cykelringen Bromma

Helsingborg

Min Cykel Helsingborg AB
Magna Motor och Cykelhörnan
Cykelsupporten,
Fleninge Jakt & Fritid AB
Mårtens Fiske
Skåne-Cyklisten
Sportfiskedepån/TDD i HBG AB

Göteborg

Strömvalls sportfiske
EL-GE sportfiske AB
Biltema
Bauhaus Göteborg
Team Sportia Göteborg
Intersport Göteborg

Malmö

Stadium, Svågertorp
Biltema, Svågertorp
Sportfiskegiganten i Malmö
AB
Naturkompaniet AB
Naturkompaniet AB
Stora Coop Stadion